

Voorbeeld-situatie: een zeilschip heeft teveel vaart om veilig de havenwand te passeren; om een schade te voorkomen moeten twee belangrijke handelingen worden gepleegd. De schipper pleegt de ene en de andere man moet noodzakelijkerwijs de uitvoerder zijn van de andere. Deze andere man mist ervaring met en inzicht in de situatie; de schipper weet precies wat er gedaan moet worden door de ander en nu moet de informatie bij die ander binnenkomen en diens handelen sturen. De schipper moet de ander zeggen wat hij doen moet.

Wanneer de beide mannen met elkaar in een volledige communicatie zouden staan zouden er geen andere emoties optreden dan die welke veroorzaakt werden door de spanning of het zal lukken of niet (om de ramp te voorkomen.) Dezelfde emoties als bij de eenzame zeiler, die (b.v. door geringere afmetingen van het schip,) beide handelingen zelf zou kunnen doen. Je houdt je hart vast, maar ergernis of frustratie zullen niet optreden. Wanneer beide handelingen door één persoon gepleegd kunnen worden zijn kennis, inzicht en ervaring volledig beschikbaar voor beide handelingen. Bij de noodzaak van samenwerking bevindt de schipper zich in de positie dat hij waarneemt dat er gehandeld wordt op een nivo van passendheid, dat duidelijk ligt beneden wat gezien zijn kennis en ervaring mogelijk is. De onvolmaaktheid van de overdracht van kennis en vaardigheid aan de ander vormt de oorzaak van een frustrerende situatie. Het is eigenlijk niet ter zake of nu de uitzending (verwoording en gebaren) van de schipper de mankementen vertoont of de ontvangst (het begrip) door de ander. Uitzending en ontvangst samen zijn beneden het peil dat ons buiten de frustratie zou houden.

Ware het zo dat duisternis en groot lawaai alle seinen aan de man die de tweede handeling moet plegen onmogelijk zou maken, dan trad er wéér een ander gevoel op: leed schijnt minder zwaar te dragen als 't geen mensen zijn die het je aandoen.

De duiding van het feit dat iemand mij niet begrijpt is: hij wil mij niet begrijpen; hij doet zijn best niet om mij te begrijpen; hij is onterecht nu hij mij niet begrijpt; hij is dom en ongeschikt om met mij samen te werken. Deze duidingsgewoonte tref ik in mij aan. Deze gewoonte is de mijne geworden, hoe dat dan ook in zijn werk is gegaan en of er iemand voor verantwoordelijk is of niet.

De vraag is nu waarom ik niet geleerd heb om op het niet-werken van een communicatie-poging met een ander mens even laconiek te reageren als op het weigeren van een postzegel-automaat. Waardoor kwam het dat we de uitdrukking "stoute kachel" van een kind dat zich gebrand had, als niet-passend gingen zien. En waarom postuleren we nu in een mens plotseling een wil, die zo machtig is dat ze de werking van het hele zenuwstelsel kan overstijgen. Waardoor accepteer ik de duisternis in zijn geest niet even zakelijk als die duisternis buiten ons.?

Is mijn ergernis-gedrag toch hetzelfde als het trommelen op een automaat die niet werkt ? Soms werkt dat bij automaten. En dan blijven we het dus doen. Ook bij mensen werkt het soms ook; of de mensen werken desondanks. Zowel in de omgang met de automaat als met de mens oefenen we druk uit. Soms met succes, soms niet: een werkzaam bekrachtigingsschema.

De mens interpreteert dit druk uitoefenen en verbindt er conclusies aan; onthoudt het. De automaat niet.

Van belang is dan ook de conclusie die de mens verbindt aan het onder druk gezet zijn door de ander. Postuleert ook hij een vrije wil ? In dat geval komt het neer op de volgende conclusies: "de ander was van mening dat ik niet het best mogelijke gedrag vertoonde en dat ik anders had gekund, als ik maar beter mijn best had gedaan. Onwil dus, te geringe inzet. Of domheid, slechte verwerking en uitvoering van bekende gegevens. Onwetendheid door onvoldoende en laakbaar niet van tevoren gedacht hebben over wat zou kunnen gebeuren.

En de ander had dit wantrouwen jegens mijn inzet enz. ook kunnen nalaten. Hij had het vrij gekozen uit twee mogelijkheden : wel vertrouwen en niet vertrouwen. Het niet vertrouwen was dus een onvriendschappelijke daad."

Als beide betrokkenen een vrijheid van reactie-keuze in elkaar veronderstellen is het uiterst waarschijnlijk dat ze komen te zitten met een verstoorde 'relatie'. Beter nog gesteld: dit veronderstellen is een 'relatie', die telkens weer tot onvriendelijk handlen leidt.

Het is van het uiterste belang op te merken dat er ook in omstandigheden waarin er geen gevaren dreigen behoefte aan communicatie kan zijn. Ik doel hier eerst op het zeer eenvoudige feit dat ik, als ik met iemand samen woon, en ik wil de krant van vandaag morgen lezen, dat ik dan moet mededelen dat hij nog niet weg kan. Of ik moet hem onmiddellijk opbergen, redden. Wil je thee ? Hoeveel ? Breng jij vlees mee uit de stad, of zal ik het doen ? Ik ga nog even weg hoor. Ik ben wat later thuis dan gewoonlijk, kunnen we beter iets later eten. Enz. Enz.

Communicatie, coördinatie, integratie van de meest omvangrijke en vooral ook banale soort. De noodzaak van deze communicatie is al gegeven in het geval ieder zijn eigen leven leidt. Nodig is ze dan voor het voorkomen van het elkaar storen. Nog erger wordt het als besloten wordt elkaars doen én laten te gaan beïnvloeden met wensen, zoals: samen eten omdat dat gezelliger is. Alleen als je het volstrekt gewend bent om zo afgestemd te leven, kan het veronzelfstandigende effect ervan je ontgaan.

Wie eenmaal een lange tijd achtereen alleen, zelf, geleefd heeft, kan nooit meer blind worden voor het feit dat samenleven neerkomt op het geteisterd worden door communicatie-noodzaak.

Ook is het onontkoombaar dat vele boodschappen binnenkomen midden in een reeks gedachten die je aan het denken bent. De ander kan niet zien dat je denkt. Wat hij zien kan is dat je een sinaasappel pelt. Niet dat je onder-tussen een opzet voor een cursus doordenkt. En dus komt er plompverloren de vraag of je nog iets wil zien op t.v. die avond. Er is niets kwaads bedoeld, maar je gedachtenreeks wordt vermoord. Zodat je gedwongen bent je terug te trekken om enige rust te hebben. Een banneling in je eigen huis.

Wanneer men zich dit realiseert kan men er toch niet meer verbaasd over zijn dat de meeste mensen over de meeste onderwerpen nooit enige gedachte hebben gevormd. Onder zulke omstandigheden kan dat helemaal niet.

Een ander voorbeeld van gedachtenmoord is het drukken van kranten. Pure over-informatie. Grote aanvoer van gegevens voorkomt gegarandeerd het verwerken. Hetzelfde geldt voor boeken. En voor tijdschriften. Verbijstering is mijn reactie op het zien van die stromen leesbaars: tussen dit alles moet zich ook het zinnige en oorspronkelijke bevinden. Onvindbaar. Zelf denken is gegarandeerd een kortere weg naar de kennis en ervaring. Maar voor zelf denken is alleen-zijn nodig.